

Laima Tidikienė

STRĖVININKAI

ŠIO KRAŠTO LIETUVOS

SAVANORIAI

2008

Nenumirus po piktojo gruodo ledais,
Nesukniubus po sielvarto upės krantais,
Puoškis, puoškis pavasario jauno žiedais,
Lietuva, mano protėvių žeme!

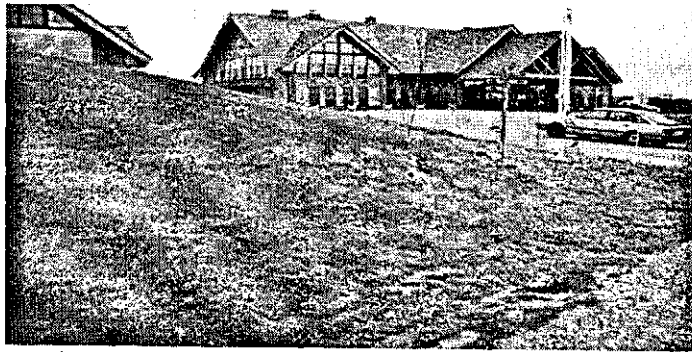
Bernardas Brazdžionis

Puiki, turtinga Pastrėvio seniūnijos gamta – ežerai, miškeliai, kalvos, upeliai. Didžiausia mūsų upė Strėva ties Pastrėviu jau išsiliejusi į didelį ežerą ir virtusi Elektrėnų šiluminės elektrinės vandens saugykla. Prisimenu šias vietas prieš užliejimą. Tai buvo žemuma, Anykštos ežeras, aplink jį pievos, kur dalgiais šienaudavo to meto kolūkiečiai, veždavo šieną vežimais į daržines. Aukštesnėse vietose vienoje pusėje buvo Peliūnų, kitoje Karkučių kaimai, kur gyveno žmonės. 1961 m., prasidėjus elektrinės statybai, pusė Peliūnų ir visas Karkučių kaimas buvo iškelti, sodybos nugriautos. Tada susikūrė Pastrėvio gyvenvietė, nes dauguma keliamų šeimų statėsi namus šioje gyvenvietėje. Kai kurie išsikėlė toliau – į Vievj, Kietaviškes ar kitas vietas. Dabar išleistuose foto albumuose nuotraukose iš lėktuvo puikuoja gražus ežerynas ir prie jo prigludusi Pastrėvio gyvenvietė.

Apie Pastrėvį nemažai esu rašiusi knygelėje „Pastrėvio istorija“. Jos teiginiai ir praplėsti tekstai apie dabartį pakliuvo į 2006 m. išleistą knygą „Elektrėnai“. Tačiau didelė seniūnijos dalis, besidriekianti į rytų aukštumas, liko neaprašyta. Mintis kažką parašyti apie šį kraštą kildavo važiuojant pro Strėvininkų kaimą. Akis visada užkliūdavo už dviaukščio mūro griuvėsių, kurie buvo lyg mįslė, lyg klausimas – kas čia gyveno, kokie žmonės vaikščiojo, dirbo šioje teritorijoje. Daug kas sakė, kad tai buvusio dvaro liekanos, bet nieko išsamesnio pasakyti negalėjo.

Važiuojant į Strėvininkus, pravažiavus Mustenių kaimą, kelias kyla į kalną – tai Liūliakalnis. Iš apačios atrodo didelis kalnas, bet užkopus jis lyg ir dingsta – kelias vėl driekiasi lyguma. Matosi, kad vietovė daug aukštesnė už Pastrėvio žemumą. Į kairę pusę nuo kelio vėl matosi aukštos kalvos, miškeliai – tai Pipiriškių geomorfologinis draustinis. Pasakiškai graži vieta. Aišku, kodėl buvusiam krepšininkui Artūriui Karnišovui ir kitiems steigėjams labai patiko ši vieta ir jie,

nupirkę žemę, ėmėsi golfo aikštyno įrengimo. Prireikė kelerių metų triūso, kad šie kalneliai taptų golfo laukais. 2006-aisiais aikštynai atidaryti žaidėjams. Dabar tikrai gražu pažiūrėti į rūpestingai prižiūrimus, šienaujamus laukus, vandens baseinėlius, smėlio daubeles. O ką jau besakyti apie naujus pastatus, viešbutį ir restoraną, kurie iš tolo puikuoja ir kviečia lankytojus. Sakoma, kad tai didžiausias golfo aikštynas Pabaltijy. Mūsų kaimams šis įrenginys dar svarbus ir tuo, kad čia sezono metu gauna darbo nemažai mūsų seniūnijos gyventojų.

Golfo aikštyno viešbutis ir restoranas

O kažkada čia, Pipiriškių kaime, ūkininkavo broliai Andrius ir Juozas Pliopos. Kur dabar dar tebėra išlikęs senas sodas, buvo Andriaus Pliopos sodyba – gražus didelis namas, kiti pastatai. Netoliese buvo įsikūręs brolis Juozas. Jo namas nebuvo toks gražus, bet užtat turėjo gausią šeimą – net septynis vaikus. Šioje golfo laukų teritorijoje taip pat ūkininkavo Malašauskas, irgi turėjęs gražią sodybą.

Visi šie ūkininkai, kaip ir Petraškų šeima iš Jarmališkių kaimo, buvo išvežti į Sibirą 1949 m. balandžio mėn. Ši trėmimą atsimena Stasė Banevičiūtė-Turevičienė ir pasakoja, kaip tada pas juos naktį atbėgo trys vyresnieji Petraškų vaikai ir verkdami pasakojo, kaip jų tėvus ir tris brolius sribai susodino į vežimą ir išvežė. Vaikai prašė juos priglausti ir paslėpti. Banevičių šeima slapstė vaikus visą vasarą, kol juos priglaudė giminės. Tą pačią naktį buvo išvežti ūkininkai iš Meiciškių kaimo Marcelijus Ostraševskis ir Hendrikas Eimontas, turėję po 35 ha žemės.

Kitoje, dešinėje kelio pusėje – gražus medžiais ir krūmais

apaugęs Gilūšio ežeras. Kada stovint prie vandens žiūri į priešingą aukštą krantą, jis atrodo toks panašus į garsųjį Ricos ežerą Abhazijoje. Bet dabar šis ežeras jau nebebus tylus kampelis, kur girdisi tik paukščių klykavimas. Čia jau kuriasi kaimo turizmo sodybos. Gerai, kad yra statoma, o ne griauinama. Smagiai žiūrėti į statybas, į žmogaus kūrybą, negu į riogsančius pakeliui fermų griuvėsius. Gerai būtų, jeigu tvarkingai nugriautų, bet juk aplūpinėja, pasiima kas prieinama, o likučius (griaučius) palieka nežinia kam. Jie ir stūksa lyg priekaištas netvarkingumui, griovimo politikai. Gerai, kad veršidę Beležų kaime, kuriai taip pat grėsė nugriovimas, nupirko olandų verslininkas ir kalbama, kad čia bus galbūt žirgynas, o gal kas kita – svarbu, kad pastatas restauruojamas ir bus produktyviai naudojamas.

Privažiuojam Strėvininkų kaimą. Netoli ežero stūksa mūro griuvėsiai. Aplinkui dideli medžiai, buvusio tvenkinio vieta. Viskas apaugę piktžolėmis, krūmais – nejauki buvusio dvaro aplinka.

Dvaro kumetyno liekanos

Apie dvaro praeitį paklausinėti užsuku pas seniausią kaimo gyventoją Stasį Markevičių, gim. 1924 m. Senolis puikiai prisimena Stravinikų palivarko (taip anksčiau vadinosi dvaras) klestėjimo laikus. Jis noriai pasakoja prisiminimus apie dvarininką Antaną Dluski, jo žmoną Jadvygą, dukrą Reginą ir sūnų Vytautą. Paaiškėja, kad gyvenamojo dvaro pastato nėra išlikę, jį nugriovė ar po plytą išnešiojo vietiniai gyventojai ir kolūkio vadovai 1955-1956 m. Stūksantys griuvėsiai – tai buvęs kumetynas. Tame pastate buvo ir dvaro sandėliai. Kumetyne

gyveno ir uoliai dvarininkui dirbo Skrickų ir Sipkauskų šeimos.

Dvaro žemių plotai ženkliai sumažėjo 1926 m., kada prasidėjo Lietuvos vyriausybės žemės reforma. Dvarininkui A. Dluskiui buvo palikta tik pusė jo turėtų žemių – 80 ha, o apie tiek pat ploto buvo išdalinta Lietuvos kariuomenės savanoriams, dalyvavusiems 1918 – 1919 m. išsivadavimo kovose (apie savanorius ir jų šeimas prisiminsime vėliau.)

Dvarininkas ir toliau neblogai gyveno – augino javus, galvijus, arklius, turėjo tarnų ir kumečių. Vos ne kasdien važinėdavo savo arkliais į Vievį, kur lošdavo kortomis su Panerių dvarininku Mickevičium, Vievio klebonu ir kitais valdininkais.

Juodos dienos užėjo dvarininko šeimai, prasidėjus rusų okupacijai. Duktė Regina ir sūnus Vytautas dar 1944 m. išvyko į Lenkiją (Vytautas įstojo į lenkų kariuomenę). Tėvai nesiryžo palikti Lietuvos, bet tai jiems neišėjo į gera. 1945 m. jie buvo išvaryti iš dvaro. Apsigyveno nuošalioje ūkininko Tamkevičiaus Vlado sodyboje. Ponia Jadvyga ėmėsi šeiminkavimo darbų, augino daržoves, nematytus kaimiečiams pomidorus. Parsinešusi iš dvaro braškių daigų, užsodino kelias lysves. Ponia buvo labai vaišinga – uogomis, pomidorais, net blynais vaišindavo Markevičių vaikus. O Stasio Markevičiaus vaikai čia dažnai lankydavosi todėl, kad Tamkevičiai buvo jų seneliai, mamos tėvai.

Ponas Antanas Dluskis pasisiūlė besikuriančio kolūkio pirmininkui Stasiui Markevičiui dirbti daržininku. Taigi įsikūrusiame kolūkyje "Komjaunuolis", kuris jungė Strėvininkų, Jarmališkių, Katiliškių ir Nabaraučiznos kaimus, garbusis dvarininkas ėmėsi daržininkystės. Tais laikais atlyginimo už darbą beveik nemokėjo, žmonės dirbo vangiai, tad A. Dluskis po kiek laiko metė šį darbą. Be to numanė, kad gali juos išstremti į Sibirą, todėl išsikraustė į Bukiškes, o 1954 m. abu su žmona emigravo į Lenkiją. Kurį laiką jie susirašinėjo su Tamkevičių šeima, bet vėliau ryšys nutrūko.

Tai tiek prisiminė Strėvininkų gyventojas Stasys Markevičius.

Dabar apie jų šeimą. Stasio tėvas Jonas Markevičius dalyvavo Lietuvos vyriausybės vykdomoje žemės reformoje— su komisija dalino Strėvininkų dvaro žemę savanoriams. Už

darbą komisijoje Markevičiui 1926 m. buvo atmatuota 13 ha žemės. Vėliau jis nusipirko dar 2 ha ir kūrė savo ūkį Strėvininkuose, statėsi pastatus. Po tėvų mirties sūnus Stasys pradėjo kurtis tėvų žemėje. 1949 m. jis vedė Tamkevičiūtę Jadvygą, ūkininkavo, augino vaikus. Susitaupęs pinigų, 1956 m. pasistatė naujus pastatus. Stasys Markevičius – šio krašto šviesuolis. Jis, raštingas žmogus, visą laiką kovojo už vaikų mokymą lietuvių kalba. Rūpinosi, kad Nabaraučiznos pradinė mokykla būtų išplėsta iki aštuonmetės, kad būtų pradėta statyti nauja erdvi mokykla Rusakalnio kaime. Kada 1949 m. sovietinė valdžia kūrė kolūkius, Markevičiui žmonės patikėjo vadovavimą šiam ūkiui. Neilgai pirmininkavo Stasys – kolūkį sustambinus, jis šio posto neteko. Jadvyga ir Stasys Markevičiai išaugino penkis vaikus, kurie jau seniai palikę tėvų namus, sukūrę savas šeimas, gyvena savus gyvenimus. Anksčiau jie dažnai atvažiuodavo į gimtus namus aplankyti tėvų, jiems padėti. Bet dabar namai jau šalti, langai nebešviečia. 2006 metais mirė mama, o, neilgai trukus po aštuonių mėnesių pasimirė ir Stasys Markevičius. Džiaugiuosi, kad spėjau pakalbėti su šiuo šviesiu žmogumi kuris daug ką papasakojo apie Strėvininkų kraštą.

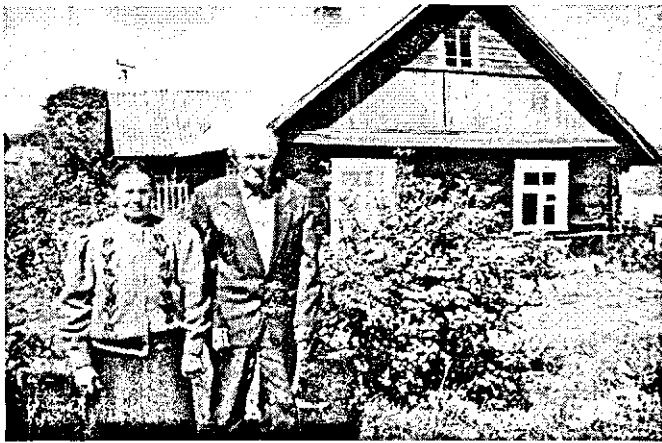
Gausi Markevičių šeima. Duktė Onutė, ištekėjusi už Dulkės Stepono, gyvena Semeliškėse, ūkininkauja Laičiuose, vyro žemėje ir prižiūri tėvų žemę. Yra baigusi Buivydiškių žemės ūkio technikumą – agronomė.

Danutė Šareikienė gyveno Laičiuose, bet, vyrui mirus, atsikėlė gyventi į Pastrėvį, arčiau dukros Jurgitos šeimos.

Vanda Narkevičienė, baigusi Buivydiškėse zootechnikos mokslus, dirbo Beižionių kolūkyje, dabar – vaikų globos namuose.

Marytė, ištekėjusi už Dulkės Antano, gyvena ir dirba Trakuose.

Algis Markevičius, elektrikas ir statybininkas, gyvena ir dirba Flektrėnuose, vedęs Rimą Kazakevičiūtę.

Jadvyga ir Stasys Markevičiai
prie savo sodybos 1992 m.

Kokia čia buvo švietimo padėtis, kokios čia buvo mokyklos?..

Už kalvų ir klonių kelelis veda į nuošalų Nabaraučiznos kaimelį (kalbininkai jį liepia vadinti Nuobariškėmis, bet vietiniams žmonėms šis pavadinimas neprilimpa). Kaimas išsidėstęs ant gražaus to paties pavadinimo ežero kranto. Kažkada buvęs aplinkinių kaimų kultūros centru, kaimas visai išretėjęs, sunykęs. O čia juk buvo dvaras, buvo mokykla. Smalsu apie tai sužinoti. Kalbinu Nabaraučiznos kaimo gyventoją Salomėją Malakauskienę, gim.1930 m., ilgus metus dirbusią vietinės mokyklos valytoja. Ji daug ką prisimena apie šį kraštą. Klausinėju, kokia čia buvo mokykla, kas anksčiau gyveno tame dideliame name, stoviniame vidury kaimo. Salomėja pasakoja, kad tas didelis aptriušęs pastatas – tai buvusio Nabaraučiznos palivarko ponų gyvenamasis namas Kadaisė jis buvo gražus, sutvarkytas, apšodintas medžiais ir jame gyveno dvarininko Jablonovskio šeima, valdžiusi 80 ha aplinkinių žemių. Dvarininkas 1931 m. emigravo į Lenkiją, o visą savo ūkį išnuomojo žydai Kacui. Pasakoja, kad Kacas nuomojo ne tik šį, bet ir dar keletą nusigyvenusių dvarų. Matyt, jis turėjo gerą politinę orientaciją, nes prieš pat rusų, o po to vokiečių okupaciją išvyko į Lenkiją, o gal dar toliau ir išvengė Sibiro tremties bei vokiečių represijų.

Salomėja toliau pasakoja apie šio krašto mokyklas. Pirmoji

mokykla buvo įsteigta Rusakalnio kaime pas ūkininką Rusachacką. Buvo vienas didelis kambarys, kuriame mokytojas Kapačiūnas mokė visas keturias klases. Mokinių šioje mokykloje mokėsi nemažai – apie keturiasdešimt, o mokoma buvo lietuvių kalba. Šioje mokykloje mokėsi ir Salomėja Malakauskienė. Apie 1939 m. buvo pastatyta nauja medinė mokykla Nabaraučiznos kaime. Čia taip pat buvo keturios klasės, o mokiniai ėjo į ją iš visų aplinkinių kaimų.

1941 m., užėjus tarybinei valdžiai, mokykla buvo perkelta į dvaro pastatą. Čia buvo daugiau vietos, kiekviena klasė galėjo turėti savo patalpą.

1950 m. lenkiškai kalbantys gyventojai išsireikalavo, kad vaikai būtų mokomi lenkų kalba. Atvažiavo ir pradėjo dirbti lenkai mokytojai Radzevičius, Sinkevičius, Nina Hardzinovska. Tačiau lietuviai nenorėjo nusileisti. Stasys Markevičius, savanoriai Boleslovas Butkevičius, Zigmas Pinelis ir kiti 1956 m. išreikalavo, kad vėl būtų mokoma lietuviškai. Atsiskyrė atskiros lietuvių ir lenkų klasės. Atvažiavo lietuviai mokytojai Juozas ir Birutė Bernatavičiai, ir pamokos lietuvių vaikams vyko lietuviškai.

1960 metais mokyklai buvo duotas nurodymas plėstis iki septynmetės. Ankšta buvo senoj mokykloj, pamokos vyko dviem pamainomis, todėl Rusakalnio kaime prie kelio Daugirdiškės – Vievis, pradėta statyti dviejų aukštų mūrinė mokykla. Ji buvo baigta 1964 metais ir čia perkelti mokyti visi vaikai. Mokykla vėl tapo lietuviška. Jos direktoriumi buvo paskirtas J. Pliaskus. Senas medinis dvaro pastatas, buvusi mokykla, paskirtas gyventi mokytojams. Dabar šis namas apleistas, vienam jo gale langai išdaužyti. Jo keliuose kambariuose gyvena buvęs mokytojas Liubertas Maldanis ir jo sūnaus šeima.

Taip dabar atrodo buvęs Nabaraučiznos dvaro gyvenamasis, vėliau mokykios pastatas

Naujoje dviejų aukštų mūrinėje mokykloje sąlygos vaikams mokytis buvo tikrai geros: erdvios šviesios klasės, mokykia aprūpinta reikiamomis mokymo priemonėmis. Suburtas mokytojų kolektyvas, kuriame dirbo Chmieliauskas Henrikas, Tineitytė Ona, Palubinskaitė Elena, Bušinskienė Ona, Cikanavičienė, Maldanis Liubertas, Maldanienė Janina ir kiti mokytojai.

Metams bėgant, mokinių skaičius pradėjo mažėti. Apie 1972 metus mokykloje paliktos tik pradinės klasės, o 1976 – aisiais ją visai uždarė – matyt, brangiai kainavo didelio pastato išiaikymas. Koliūkio vadovai buvusios mokykios pataipose apgyvendino atvykstančius į ūkį dirbti žmones.

JIE KOVĖSI UŽ MŪSŲ TĖVYNĘ LIETUVĄ.

Iš sutemų ir priblandų iššeikit,
Uždekite naują ugnį širdyse,
Vergams palikite vargo naktį klaikią! –
Šaukiu aš, jūsų protėvių dvasia.

Bernardas Brazdžionis

Strėvininkų kraštas tapo išskirtinis iš kitų mūsų seniūnijos kaimų kaimelių. Strėvininkai – tai Lietuvos kariuomenės savanorių prieglobstis, kur jie gavo žemės, kūrė savo ūkius, statė

namus, augino vaikus. Kovoje už tėvynės nepriklausomybę su rusų bolševikais, vokiečiais bermontininkais, galiausiai su lenkais, jie pelnytai gavo iš savo vyriausybės žadėtąją žemę, kur ramiai galėjo ūkininkauti iki naujos sovietų okupacijos, kai ta brangi, išpuoselėta žemė vėl buvo iš jų atimta. Nesulaukė garbieji savanoriai vėl atkurtos tėvynės nepriklausomybės. Visi jie, vieni anksčiau, kiti vėliau, atgulė Meiciškių kapinių kalnelyje. Ir ilsisi jie išlakių, ošiančių pušų pavėsyje, galbūt mato iš aukštybių savo atgimusią tėvynę, savo artimuosius, jų vargus ir džiaugsmus.

Labai gražiai pamini karius – savanorius Kazys Ėringis savo knygoje „Lietuvos kariuomenės tragedija“: „Lietuvos kariuomenės savanoriai apgynė jos nepriklausomybę nuo gausybės skaitlingų priešų, patirdami pergalių džiaugsmą. Jie paliudijo tautai ir pasauliui valstybės suverenumo vertę ir kainą. Dėl to daugelis jų kūrybingame brandos amžiuje patyrė kančių ir pražūties kelius Sibire, benamių nedalią Vakaruose. Jie jau Lietuvos istorija, praeitis, šaukianti mus dirbti, kovoti ir aukotis už ateitį. Jų simbolinė būtis mumyse įpareigoja mus tai daryti ir pasiekti, kad kiekviena po mūsų ateinanti karta atsikūrusioje Lietuvoje išsaugotų ir pagausintų jų kovų ir pergalių kraitį.“

Įsiklausykime į šią citatą, pajuskime ją širdimi.

Likimas atsiuntė penkis savanorius iš kitų Lietuvos vietovių į Strėvininkų dvarininko pono Antano Dlusčio parceliuojamus žemės plotus. Dvarui buvo palikta 80 ha, o apie tiek pat išdalinta savanoriams ir reformos vykdytojams.

Aplankėme savanorių statytose sodybose gyvenančius palikuonis.

Jau ne visos sodybos išlikusios iki šių dienų. Gaila, kad giminaičiai nieko negalėjo papasakoti apie Lietuvos išlaisvinimo kovas, kuriose dalyvavo jų tėvai ar seneliai. Sovietmečiu nebuvo galima ne tik girtis žygdarbiais Lietuvos kariuomenėje, bet netgi kam nors pasakyti, kad buvai savanoris. Už tai labai greitai galėjai atsidurti Sibire arba Vorkutoje. Vienam iš savanorių – Pranui Mikalauskui – taip ir atsitiko... Kiti kantriai kentė likimo siūstus išbandymus.

Dabar pasakojimai apie kiekvieną savanorį, jų likimus, jų išlikusias šeimas.

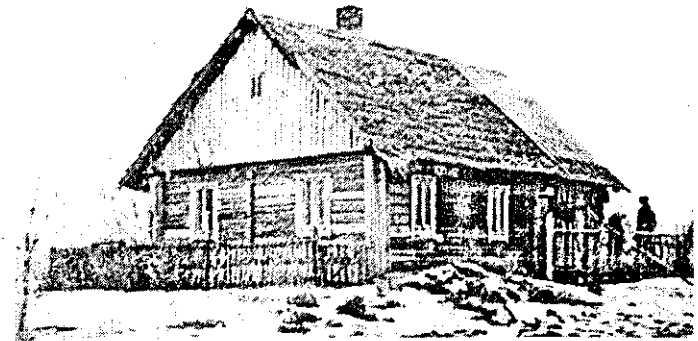
LEONAS GUDELIS (1897 – 1938)

Kilęs net nuo Zarasų. Iš Žemės reformos departamento fondo Trakų aps. Stravinikų dvaro bylos: „ Jaunesnysis puskarininkis Leonas Gudelis, Nikodemo nuo 1919-11-01 iki 1921-10-18 tarnavo Lietuvos kariuomenėje“. Toliau nurodymas atmatuoti savanoriui žemės iš Stravinikų dvaro plotų.

Taigi 1926 m atvykęs į Strėvininkus, gavo čia 12,8 ha žemės. Susirado žmoną Sakalinskaitę Oną iš Geibonių kaimo, statėsi namus, kūrė ūkį.

Savanoris Leonas Gudelis

Savanorio 1927m. statytas namas

1928 m. Gudeliams gimė sūnus Bronius o 1932 m.- dukra Janina. Neilgas buvo savanorio Leono gyvenimas. Sulaukęs vos 40 – ties metų, jis mirė dėl ligos 1938 – aisiais. Sunkus buvo našlės Onos gyvenimas su dviem vaikais. Matyt ,todėl dukra Janina anksti išėjo iš namų uždarbiauti – dirbti geležinkelio remonto ruože. Ištekėjusi apsigyveno Radviliškyje, jos ryšiai su šeima nutrūko. Sūnui Broniui nuo ankstyvos vaikystės teko sunkiai dirbti ūkio darbus, padėti mamai. Bet jis labai norėjo mokytis. Stropiai mokėsi Nabaraučiznos mokykloje, vėliau baigė buhalterijos mokyklą Vilniuje. Po kiek laiko įsidarbino eiguiliu miškų ūkyje.

1949 m. Bronius vedė Tamkevičiūtę Vandą. 1952 m. jiems gimė dukra Valentina, o 1953 m. Birutė. Didžiulė nelaimė ištiko šeimą 1961 -ųjų birželį. Išėjęs maudytis į netoliese esantį Strėvininkų ežerą, Bronius nuskendo. Šeimai prasidėjo sunkios dienos. Visi sunkūs ūkio darbai gulė ant našlės Vandos pečių. Žemė jau buvo atimta, susikūrė kolūkiai. Tuose paliktuose 60-tyje arų taip pat buvo nemažai darbo, o dar reikėjo dirbti kolūkio gyvulininkystės fermose. Reikėjo namuose vyriškos rankos, todėl Vanda 1962 -aisiais ištekėjo už Henriko Bartusevičiaus. Pragyveno su juo 32 metus, užaugino dukterį Rimą, bet ir Henrikas ją paliko – mirė 1994 -aisiais. Tad dabar savanorio Leono Gudelio statytuose namuose gyvena jo marti Vanda ir jos dukra Rima su šeima. Rima ištekėjusi už Petro Pulausko, abu augina du sūnus, ūkininkauja.

Savanorio anūkė Valentina Sakaliūnienė su vyru Broniumi

pasistatę namą gyvena Pastrėvyje, užaugino 4 vaikus. Valentina pasakoja apie savo tėvą: „Buvau vos baigusi pirmą klasę, kai nuskendo tėvas, bet aš jį puikiai prisimenu. Tėvas buvo griežtas, reikalavo, kad gerai mokyčiausi, gerai skaityčiau. Visada stebėdavo, kad nusiplautumėme rankas. Net ir į kampą pastatydavo už neklausymą. Atsimenu, kad mūsų namo stogas buvo šiaudinis. Mama visą laiką prižiūrėdavo pastatus. Dar tėvo nupirktomis lentelėmis patėvis perdengė stogą. Dar po kiek laiko šią dangą pakeitė šiferiu.“ Valentina yra baigusi Buivydiškių technikumą, turi zootechnikės specialybę.

Kita savanorio anūkė Birutė Čižienė gyvena Vievyje. Užaugino vieną dukrą Skaistę. Birutė labai domisi senelio, Lietuvos kariuomenės savanorio gyvenimu, ieškojo duomenų archyvuose, bet taip mažai faktų tėra išlikę. Ji papasakojo, kad, grįžęs iš kariuomenės, senelis aktyviai dalyvavo Lietuvos Šaulių sąjungos veikloje. Birutė išsaugojo senelio savanorio ir jo statyto namo nuotraukas.

BOLESLOVAS BUTKEVIČIUS (1902 – 1973 m.)

Šis savanoris, kilęs iš Žaslių valsčiaus, Ilgakiemio kaimo, gavo dvaro žemės prie Strėvininkų miško. Apie tėvą pasakoja sūnus Juozas, rodo išlikusį to meto žemės nuosavybės dokumentą. Jame parašyta, kad Lietuvos savanoriui Boleslovui Butkevičiui skiriama 12,8 ha žemės iš Stravininkų dvaro. Ne visai veltui duodama žemė savanoriui - pradėdant 1939-ais metais jis turės pradėti išsimokėti už žemę 540 Lt., o 260 Lt. už paskolą sėklai – viso 800 Lt. Reikia manyti, kad nespėjo savanoriai išsimokėti šios skolos Lietuvos valdžiai, nes žinome, kokie įvykiai prasidėjo 1940-aisiais.

Boleslovas Butkevičius sėkmingai ūkininkavo savo žemeje, pasistatė pastatus, vedė Vaiciukevičiūtę Emiliją iš Pagrendos kaimo, susilaukė 2-jų vaikų – Marytės gim.1927 m.(ji jau mirusi), ir Vytauto, gim. 1935 m.(dabar gyvena Joniškėje) Pirmoji žmona mirė, tad ūkininkas 1944-ais vedė antrą kartą Petronėlę Balsytę nuo Kietaviškių. Su ja 1945-ais susilaukė sūnaus Juozo.

Juozas paūgėjęs tapo tikru tėvo pagalbininku ūkyje, nes jau tik vienintelis vaikas tebuvo likęs namuose. Mokėsi Juozas

Nabaraučiznos mokykloje. Visą laiką namuose kalbėjęs lietuviškai, vaikas pakliuvo kaip tik į 1952-ais sulenkėjusią mokyklą ir visus dalykus turėjo mokytis lenkiškai. Pradžioj buvo sunku, bet užtat išmoko lenkų kalbą. Juozas prisimena labai griežtą mokytoją Radzevičių, kuris kai kuriuos mokinius ir į kampą pastatydavo, ir liniuote suduodavo. 1956 m. Juozo tėvas kartu su Stasiu Markevičium ir savanoriu Zigmu Pineliu išreikalavo, kad mokykloje būtų mokoma lietuviškai. Tada atsiskyrė lietuvių ir lenkų klasės, kurios mokėsi atskirai.

Pasakoja savanorio sūnus Juozas: „Prisimenu, kaip nuo dvylikos metų pradėjau mokytis arti. Vos spėdavau paskui arklių, o dažnai ir nugriūdavau į vagą. Tekdavo ir kitokius darbus dirbti, nes pablogėjo tėvo sveikata. Bet jis vis tiek vadovavo visiems darbams ir dar dirbo kolūkyje – šėrė arklius. Tėvas buvo linksmas, kompanijos žmogus, mokėjo daug dainų ir mėgo dainuoti pokštauti. Gerai sugyveno, draugavo su kaimynu Zigmu Pineliu. Kartą su juo susilaužino, kuris greičiau nubėgs iki miško- ar tėvas bėgte, ar kaimynas ant arklio. Ir ką jūs manot – tėvas laimėjo, greičiau nubėgo. Vėliau tėvo sveikata vis blogėjo ir jis mirė 1973 m.“

Lietuvos kariuomenės savanoris Boleslovas Butkevičius 1970 m.

Juozas Butkevičius 8 klases baigė jau naujoje Rusakalnio mokykloje. 1964-ais išėjo tarnauti į sovietinę armiją, kur prabuvo net 3,5 metų Permės srityje, Vidaus reikalų tvarkos palaikymo būriuose, suprask, saugojo kalinius. Tarnyba buvo

sunki ir pavojinga. Grįžęs iš armijos Juozas vienus metus mokėsi Bukiškių proftechninėje mokykloje, kur įgijo traktorininko – mašinisto specialybę ir pradėjo dirbti Mustenių tarybiniam ūkyje. 1970 metais nusiziūrėjo apylinkės sekretorę Verutę Čiuladaitę, vedė ją ir laimingai gyvena iki šiol.

Tėvo savanorio statytos sodybos Strėvininkų pamiškėje jau nebėra. Kada nusigyvenęs Mustenių tarybinis ūkis buvo prijungtas prie Pastrėvio kolūkio, Juozui, kaip geram darbininkui, buvo pasiūlytas Alytaus namas Pastrėvyje. Namas gyvenvietėje buvo įrengtas su visais patogumais, teliko jį išsipirkti. Šeima nutarė persikelti į jį, o seną sodybą nugriauti.

Savanorio sūnus Juozas Butkevičius
prie Rūpintojėlio savo sodyboje su žmona Verute.

PETRAS BANEVIČIUS (1904 – 1961m.)

Savanorio Petro Banevičiaus gimtinė netoli Strėvininkų – Jarmališkių kaime. Tėvas ūkininkavo, turėjo 18 ha žemės, augino penkis vaikus. Prasidėjus pirmajam pasauliniam karui, buvo pašauktas į caro kariuomenę ir žuvo fronte 1917 -ais, kai Petriui buvo 13 metų. Bet šeimai neužtekėjo šios nelaimės – nužmogėjęs banditas apiplėšimo tikslais nužudė vaikų motiną,

kai ši ėjo su pinigais pirkti karvės. Vaikai liko našlaičiai. Juos priglaudė Žaslių vaikų prieglauda.

Petras prieglaudoje išbuvo iki 18 metų ir 1922-ais pasiprašė savanoriu į Lietuvos kariuomenę. Kovos dėl nepriklausomybės jau buvo pasibaigusios, Petriui neteko dalyvauti mūšiuose, bet jis įstojo į Lietuvos Šaulių sąjungą ir aktyviai joje dalyvavo. 1927-ais grįžo Petras į tuščius tėvų namus Jarmališkių kaime. Kaip Šaulių sąjungos nariui ir savanoriui, jam buvo atmatuota 9 ha Strėvininkų dvaro žemės. 1930-ais m. Petras vedė Stefaniją Čižaitę iš Lunkiškių kaimo, dirbo savo gautąją ir iš senelio paveldėtą žemę, su Stefanija augino 4 vaikus. Vargai ir nepritekliai šeimai prasidėjo užėjus sovietų okupacijai. Žemės kaip ir visiems paliko tik 50 arų, kolūkis už darbą beveik nieko nemokėjo, pragyventi buvo neįmanoma. Petras išėjo uždarbiauti prie geležinkelio remonto darbų, kad nors kiek parneštų šeimai pinigų. Bedirbdamas žiemos metu prie bėgių tiesimo, sušalo ir sunkiai susirgo, dusdavo, nebegalėjo dirbti.

Pasakoja savanorio dukra Stasė Banevičiūtė – Turevičienė: „Kai tėvas susirgo, šeimai visai nebuvo iš ko pragyventi. Su mama rinkdavom rūgštynes, lauko gėles, skindavom žydinčius jazminus ir, maišus prisikrovusios, veždavom parduoti į Vilnių. Prisimenu, kaip kolūkio valdžios siųsti žmonės nulupo nuo mūsų pirkios naujai uždengtą šiaudinį stogą fermose gaištantiems galvijams šerti – buvo gaila ir baisu, visi verkėme. Vėliau, kai su seserimi Maryte nuėjom dirbti į fermas melžti karvių ir kolūkis pradėjo šiek tiek mokėti už darbą, gyventi pasidarė lengviau. Bet tėvas taip ir neatgavo sveikatos. Mirė 1961 – aisiais, vos 57 metų amžiaus“.

Petras Banevičius su kariška uniforma (stovi viduryje) tarp draugų, galbūt Šaulių sąjungos narių. Antras iš kairės sėdi Leonas Gudelis (apie 1927 metus)

Petro Banevičiaus dukra Marytė Banevičiūtė-Mikalauskienė gimė 1930 m. Jos vyras Andrius Mikalauskas – savanorio Prano Mikalausko sūnus (jau miręs). Marytė ilgus metus dirbo koiūkyje melžėja, tebegyvena Strėvininkuose.

Sūnus Pranas Banevičius (1932 – 1990) nusipirkęs namus gyveno Lunkiškių kaime, buvo vedęs Piatukytę Adeių, kilusią iš Varėnos, ir išaugino su ja aštuonis vaikus.

Aldona Banevičiūtė, gim. 1934 m., gyveno tėvo namuose Jarmališkių kaime, mirė 1974 m.

Stasė Banevičiūtė – Turevičienė gim. 1935 m., ištekėjusi už Nikodemo Turevičiaus 1963 m., gyveno Rusakalnio, Meiciškių kaimuose, po to vėl grįžo į Jarmališkes. Per tą laiką užgyveno keturis vaikus – Vaclovą, Jadvygą, Aldoną ir Lionę. Stasė dirbo kolūkyje gyvulininkystėje. Nuo 1952-ųjų melžė karves. Prisimena, kaip sunku buvo pamelžti 25 karves rankomis – tiesiog rankų neįsūdavo. Pagaliau Turevičiai nusipirko namą Pastrėvyje. Kėlėsi čia todėl, kad Pastrėvyje jau gyveno trys vaikai, sukūrę savo šeimą. Be to stiprus Pastrėvio kolūkis mokėjo gerus atlyginimus gyvulininkystėje, tad Stasė ir čia nuėjo dirbti melžėja. Čia melžimas buvo mechanizuotas, daug lengvesnis, bet karves šerti vis tiek reikėjo pačioms melžėjoms – tampyti

maišus su miltais, runkeliais, šerti šieną, silosus. Kiek lengvesnis darbas buvo vasarą, kai karvės ganydavosi. Net pensijinio amžiau sulaukusi Turevičienė tebedirbo melžėja.

Bet atsiliepė sunkus darbas sveikatai. Rankų sąnariai visiškai atsisakė lankstytis, pirštus susuko į kumščius – nebegalėjo ištiesti. Gydytojai nustatė invalidumą. Toks daugelio kaimo žmonių likimas – reikėjo dirbti, lengvų darbų nebuvo, o už įtemptą darbą teko susimokėti savo sveikata.

Stasės vyras Nikodemus Turevičius jau seniai miręs, o ji, pardavusi savo namelį, glaudžiasi pas dukrą Aldoną, ištekėjusią už Sauliaus Kazakevičiaus. Darbštus žentas stengiasi, kad ir jo mama ir uošvė gyventų be rūpesčių. Namai yra suremontuoti, yra visi patogumai, abi mamos turi po atskirą kambarį. Gyvenk ir džiaukis, kad tik būtų tos sveikatos.

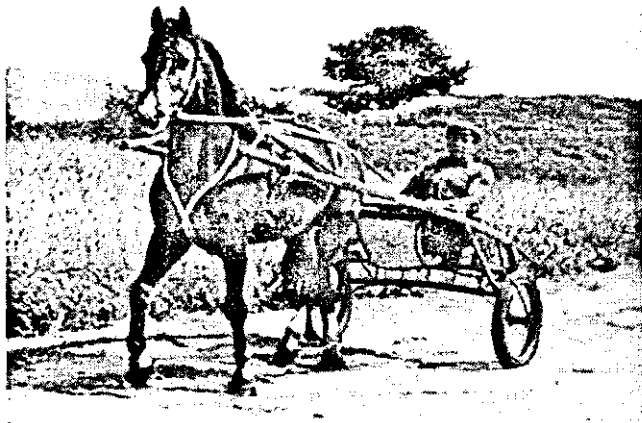
Iš kairės: seserys Banevičiūtės - Stasė Turevičienė ir Marytė Mikalauskienė, dešinėje Turevičienės dukra Aldona.

Dar paklausiu Stasės, ar ji prisimena Strėvininkų dvarą. Taip, prisimena: dvaro gyvenamasis pastatas buvo labai gražus – pirmas aukštas buvo mūrinis, fasadą puošė keturios kolonos. Antras aukštas medinis, o virš jo – gražus grybo formos stogas. Prisimena Stasė ir poną Dluskį, nes jis netgi kolūkyje daržininku dirbo. Turevičienė labai apgailėstauja, kad kolūkio vadovai taip beatodairiškai nugriovė tokį pastatą – juk ten dar ir žmonės gyveno, ir galima buvo ūkio reikalams panaudoti. O graudu buvo žiūrėti, kaip buldozeris griovė sienas, liko tik šiukšlynas.

PRANAS MIKALAUSKAS

Kilęs iš Vindziulių kaimo (buvęs Kaišiadorių rajonas), kaip ir kiti savanoriai, gavo 12,8 ha žemės, įkūrė savo sodybą, statė pastatus, ūkininkavo. 1927m. vedė Sabonytę Emiliją iš Geibonių kaimo, augino su ja vaikus. Vyriausias sūnus Andrius, gim.1928 m.(jau miręs), buvo vedęs Banevičiūtę Marytę, gyveno Strėvininkuose. Veronika, gim.1933 m., ištekėjusi už Bartusevičiaus Vaclovo, gyvena taip pat Strėvininkuose. Genė, gim. 1937m., ištekėjusi už Kazio Čiziaus, gyvena Jarmališkių kaime. Sūnus Jonas gyvena tėvo Lietuvos savanorio statytuose namuose. Tragiškais įvykiais nužymėtas Jono gyvenimas: nebėra gyvų pirmosios žmonos ir jų sūnaus. Dabar gyvena su antra žmona Elena, bet ir ji pasiligojusi, beveik nieko negali dirbti. Jų dukra Virginija gyvena ir dirba Vilniuje.

Jonas Mikalauskas kolūkyje dirbo veterinarijos gydytojo padėjėju. Labai mylėjo arklius – savo namuose prižiūrėjo žirgą ristūną. Su juo dalyvaudavo žirgų lenktynėse ne tik kolūkio žiemos šventėse, bet ir rajoninėse varžybose, kur iškovodavo pirmąsias vietas ir prizus.

Jonas Mikalauskas su savo ristūnu

Savanorio dukra Veronika Bartusevičienė 1970 m.

Tragiškai susiklostė paties savanorio Prano Mikalausko likimas. Jo vienintelio iš Strėvininkų savanorių palaikai nesiilsi gimtojoje žemėje. Pranas buvo tikras Lietuvos patriotas, negalėjo pakęsti rusų okupacinės valdžios. Neslėpė savo pažiūrų, dažnai išsakydavo jas viešai. 1946-ais metais buvo „gerų“ kaimynų įskųstas valdžiai, suimtas ir ištremtas į Komijos ATSR lagerius. Šeima nebesulaukė jo grįžtant – žuvo lageryje. Niekas nežino, kur jis palaidotas.

ZIGMAS PINELIS (1895 – 1955)

Kilęs iš Kietaviškių bažnytkaimio. Savanoriu išėjęs į Lietuvos kariuomenę, dalyvavo mūšiuose už nepriklausomybę 1919 – 1920 metais. Strėvininkų dvaro žemėje 1926-ais kūrėsi jau su šeima. Buvo vedęs 1921m.Vaiciukevičiūtę Apoloniją iš Pagrendos kaimo ir turėjo sūnų Vladą, gim.1922m. Naujoje sodyboje Strėvininkuose 1927m. gimė sūnus Juozas, o 1930-ais sūnus Vytautas. Vladas žuvo antrajame pasauliniame kare. Juozas šalia tėvų sodybos pasistatė atskirą namą, vedė Elena Tamkevičiūtę. Juozo jau nebėra – mirė 1998 m. Jų dukra Regina gyvena ir dirba Vilniuje.

Vytautas su šeima gyvena tėvo statytame name. Vedęs Bartusevičiūtę Leokadiją, susilaukė dviejų dukrų: Leokadijos (gyvena Vilniuje) ir Stasės. O Stasė nežada palikti gimtų namų –

įstojęs už Jono Banevičiaus, čia kūrta savo gyvenimą, ūkininkauja. Jonas taip pat yra savanorio anūkas, dar ir turintis nagingas rankas. Prie uošvio namo jis prisistatė savo šeimai priestatą, jaukų, su židiniu ir kitai mieliais priedais.

Tai tiek pavyko sužinoti apie Pastrėvio seniūnijos rytinį pakraštį su puikia gamta, kalvomis, kloniais, miškeliais ir gražuoliais Strėvininkų, Ožkabalio, Meiciškių, Kaciliškių, Nabaraučiznos ežerais.

Šioje žemėje įsikūrė, gyveno, dirbo garbingieji Lietuvos kariuomenės savanoriai. Jie sukūrė šeimas, išaugino vaikus – dorus Lietuvos piliečius, kurie su savo šeimomis (savanorių anūkais ir proanūkiais) tebegyvena Strėvininkų arba Pastrėvio kaimuose. Jie visi lanko ir prižiūri savanorių kapus Meiciškių kalnelyje, širdyse saugo jų šviesų atminimą. 2000 – aisiais metais Elektrėnų Šaulių kuopos vado Kęstučio Rėklio rūpesčiu prie kiekvieno savanorio kapo pastatytos paminklinės lentelės. Lietuvos kariuomenės savanorių žygdarbiai nebus užmiršti.

Tegul jie ilsisi ramybėje...